

Julkiset Oikeusavustajat ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalla laeiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain, riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Yleistä

Oikeusministeriö asetti 26.1.2010 työryhmän, jonka tarkoituksena oli laatia selvitys asiantuntija-avustajan käytön kokeilemisesta lapsen huoltoa koskevissa oikeudenkäynneissä. Työryhmän mietinnön pohjalta 1.1.2011 aloitettiin osassa käräjäoikeuksia kokeilu asiantuntija-avustajan käyttämisestä huoltoriitojen tuomioistuinsovittelussa. Hallituksen esityksessä ehdotetaan menettelyn vakinaistamista koko maahan.

Julkiset Oikeusavustajat ry toteaa, että asiantuntija-avusteinen tuomioistuinsovittelu on tuonut normaalin riitaprosessin järjestyksessä käsiteltävien huoltoriitojen rinnalle tärkeän vaihtoehtoisen konfliktien ratkaisumenetelmän. Asiantuntija-avusteinen tuomioistuinsovittelu palvelee monella tapaa lapsia koskevien riitaisuuksien käsittelemistä ja ratkaisemista paremmin kuin toisinaan jäykäksi koettu riita-asioiden käsittelyjärjestys.

Sovittelussa vanhempien välisiin riitaisuuksiin pystytään puuttumaan vuorovaikutteisen keskustelun keinoin ja sovittelija ja asiantuntija-avustaja voivat auttaa vanhempia löytämään ratkaisun, joka ensisijaisesti palvelee lapsen etua. Sovittelu pystytään aloittamaan huomattavasti nopeammin kuin oikeudenkäynti ja näin sovittelu mahdollistaa nopean puuttumisen mahdollisesti hyvinkin tulehtuneeseen tilanteeseen eroperheessä. Samalla on kuitenkin huomattava, että kaikki huoltoriidat eivät sovi sovitteluun ja on myös tunnustettava se seikka, että toisinaan sovittelunkaan keinoin ei pystytä ratkaisemaan vanhempien riitaisuuksia.

Asiantuntijapalveluiden järjestäminen

Hallituksen esityksen mukaan sen kunnan, jonka alueella sijaitsee käräjäoikeuden hallinnollinen kanslia, tulee huolehtia asiantuntijapalveluiden järjestämisestä huoltoriitojen tuomioistuinsovitteluun.

Julkiset Oikeusavustajat ry toteaa ehdotetun järjestämismallin palvelevan tehokasta ja oikeudenmukaista asiantuntija-avustajapalveluiden järjestämistä, koska näin järjestettynä asiantuntijapalveluiden toteuttaminen tapahtuu keskitetysti ja samalla turvataan se, että käräjäoikeuden sijaintipaikasta riippumatta käräjäoikeuden tuomiopiirissä on käytettävissä riittävä määrä asiantuntija-avustajia. Kuten hallituksen esityksessä on todettu, mikään ei estä kuntaa järjestämästä palveluita yhdessä muiden käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvien kuntien kanssa, mutta on tärkeää, että päävastuu asiantuntijapalveluiden järjestämisestä on yhdellä kunnalla.

Asiantuntija-avustajan pätevyys

Hallituksen esityksessä on todettu, että asiantuntija-avustajalla tulee olla Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston myöntämä oikeus harjoittaa laillistettuna ammattihenkilönä psykologin tai lastenpsykiatrin ammattia tai sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Lisäksi asiantuntija-avustajalla tulee olla tehtävän hoitamisen edellyttämä täydennys- ja lisäkoulutus, kokemusta työskentelystä eroperheiden kanssa sekä riittävä suomen tai ruotsin kielen taito.

Asiantuntija-avustajan tehtävän menestyksellisen hoitaminen edellyttää asiantuntija-avustajalta tutkinnon lisäksi monipuolista ammattitaitoa ja kokemusta käsitellä eroperheissä ilmeneviä haasteita. Asiantuntija-avustajan täytyy pystyä sovittelussa tuomaan esille lapsen asema ja etu eroprosessissa sekä auttaa vanhempia löytämään lapsen edun toteuttava ratkaisu vanhempien suuristakin erimielisyyksistä riippumatta. Vaikka asiantuntija-avusteisessa sovittelussa on ollut tapana painottaa sitä, että vanhempien tulee itse löytää lapsen edun parhaiten toteuttava ratkaisu, asiantuntija-avustajat ovat hyvin tärkeässä asemassa ratkaisun saavuttamisessa. Vanhemmillä on monesti kohtalaisen suuria odotuksia asiantuntija-avusteisesta sovittelusta, koska asiantuntija-avustajaa pidetään nimenomaan lasta koskevien asioiden asiantuntijana. Lähtökohtaisesti vanhemmat ovat valmiita ja halukkaita ottamaan vastaan asiantuntijatietoa lapsen edun mukaisen ratkaisun tekemiseksi ja näin ollen asiantuntija-avustajan tulee olla kykenevä tarjoamaan vanhemmille työkaluja lapsen asioita koskevien riitaisuuksien ratkaisemiseksi.

Asiantuntija-avustajan käyttämisestä aiheutuvat kustannukset

Hallituksen esitys lähtee siitä, että valtio vastaa asiantuntija-avustajan käytöstä aiheutuvista kustannuksista huoltoriitojen tuomioistuinsovittelussa. Jotta kaikki vanhemmat voivat taloudellisesta asemastaan huolimatta käyttää asiantuntija-avusteista tuomioistuinsovittelua, valtion tulee olla vastuussa asiantuntija-avustajan käytöstä aiheutuvista kustannuksista.

Määräaika ensimmäisen sovitteluistunnon järjestämiselle

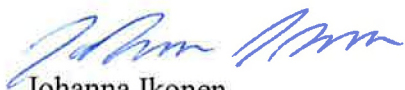
Hallituksen esityksessä on ehdotettu, että ensimmäinen sovitteluistunto tulisi järjestää viipymättä, kuitenkin kuuden viikon sisällä siitä, kun päätös sovittelun aloittamisesta on tehty, ellei ole erityistä syytä toimia toisin. Hallituksen esityksen mukaan erityisenä syynä ei pääsääntöisesti voitaisi pitää sovittelijan, asiantuntija-avustajan tai asianosaisen käyttämän lakimiesavustajan muita työkiireitä.

Mahdollisimman joutuisa sovittelun aloittaminen on lapsen ja koko eroperheen etu. Julkiset Oikeusavustajat ry toteaa, että avustajat pyrkivät järjestelemään tehtävänsä siten, että sovitteluistunto voidaan järjestää nopeasti ja että ensimmäinen sovitteluistunto pystytään toteuttamaan viipymättä sovittelupäätöksen tekemisestä. Julkiset oikeusavustajat ry ei kuitenkaan ota kantaa siihen, mikä määräajan tulisi olla, jos sellainen lakiin kirjataan. Jos laki tulee sisältämään kuuden viikon tai jonkin muun määräajan sovittelun aloittamiselle, määräajasta tulee voida poiketa siinäkin tilanteessa, ettei lakimiesavustaja kykene osallistumaan muiden työkiireidensä takia sovitteluun

annetun määräajan puitteissa. Todennäköistä on, että avustajan muut työkiireet estäisivät sovittelun aloittamisen määräajassa vain poikkeuksellisesti. Koska asiakkaalla on oikeus käyttää valitsemaansa lakimiesavustajaa, käytännössä avustajan estyminen johtaa joka tapauksessa siihen, että sovittelua ei pystytä aloittamaan elleivät vanhemmat ole valmiita sovittelemaan asiaa ilman lakimiesavustajiensa läsnäoloa.

Julkiset Oikeusavustajat ry:n puolesta

Espoossa, 20. kesäkuuta 2013

Johanna Ikonen

Julkinen oikeusavustaja, asianajaja